

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Architectenwoning van Louis Van Arenbergh uit 1882 in Leuven

Monument
Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Architectenwoning van Louis Van Arenbergh uit 1882 in Leuven, Blijde-
Inkomststraat 24 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24062/114.1

Evert Vandeweghe / Marjolijn Van Damme

19/01/2017

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	4
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	8
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	11
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	11
2.4.	Juridische toestand.....	11
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	11
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	12
3.	Beheersvisie	12
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	12
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	12
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	13
4.	Bronnen	13
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	14
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	14
5.2.	Fotobijlage	14

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

De architectenwoning van Louis Van Arenbergh uit 1882 is gelegen in het centrum van Leuven, aan de zuidzijde van de Blijde-Inkomststraat (nummer 24), in het gedeelte tussen de Ravenstraat en de Maria-Theresiastraat.

1.2. Historisch overzicht

Amper een tiental jaar nadat provinciaal architect Louis Van Arenbergh (1834-1888) aan de Blijde-Inkomststraat 11 een imposant herenhuis in eclectisch neoclassicisme had ontworpen als eigen privéwoning, bouwde hij aan de overzijde van diezelfde straat (op nummer 24) voor zichzelf en zijn gezin een opmerkelijke rijwoning in plastische neo-Vlaamserenaissance-stijl.

De Blijde-Inkomststraat maakt deel uit van het oostelijke stadsontwikkelingsgebied tussen de Diestsestraat en de Tiensestraat dat rastervormig werden aangelegd volgens het in 1839 goedgekeurde rooilijnenplan van toenmalig stadsarchitect J. F. Laenen (1801-1849). De eigenlijke straataanleg gebeurde fasegewijs. In 1845-1846 werd het begin van de straat tot de Ravenstraat aangelegd, waarna in 1848-1849 de verlenging volgde tot de Maria-Theresiastraat en in 1851-1852 het gedeelte tot de Burgemeestersstraat. Pas in 1872 werd de straat verder doorgetrokken tot de Tiensevest. Vanaf haar totstandkoming ontwikkelde de Blijde-Inkomststraat zich tot een voor deze wijk representatieve 19de-eeuwse woonstraat met een in hoofdzaak burgerlijk karakter.

De voltooiing van de tweede architectenwoning Van Arenbergh, waarvan de bouwvergunning dateert uit 1881 (aangevraagd 5 februari, toegekend 17 februari), zou vijf jaar in beslag nemen. Het plan van de voorgevel bij de bouwaanvraag is grotendeels identiek aan de uitgevoerde gevel, met uitzondering van de hermen aan weerszijden van het centrale raam op de eerste verdieping (die in het ontwerp meer symmetrisch en identiek waren opgebouwd) en de bekroning van dit raam (waarbij een putto vervangen werd door een siervaas).

Louis Van Arenbergh bleef tot zijn dood in 1888 in deze woning en daarna werd het pand bewoond door zijn zoon Louis (Leuven, 14/9/1868) tot circa 1905. Die laatste was burgerlijk ingenieur en werkte regelmatig samen met zijn broer Augustin (Leuven, 21/2/1870) die eind 19de eeuw ook (waarnemend) provinciaal architect was. Als privéarchitect ontwierp hij onder andere de woning rechtover de architectenwoning van 1882 (nummer 19, uit 1893).

De woning uit 1882 bleef jarenlang in oorspronkelijke staat bewaard. In 2015-2016 werd het pand met respect voor de erfgoedwaarde omgevormd tot notariaat volgens de plannen van architect Daan De Volder. Het souterrain en de zolder werden verbouwd, aan de achterzijde werden drie uitbouwen toegevoegd en in de achterste kamer rechts werd een lift geplaatst die alle verdiepingen bedient.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Ruimtelijke context

De Blijde-Inkomststraat is een lange, rechtlijnige straat, die vertrekt ter hoogte van het Herbert Hooverplein en eindigt aan de Tiensevest. Het pand wordt omgeven door overwegend voorname bebouwing met burgerwoningen, met een gevarieerde en bijzonder beeldbepalende gevelarchitectuur. Het betreft veelal woningen van het enkelhuistype, doorgaans van drie bouwlagen en twee tot drie traveeën, met lijstgevels in neoclassicistische stijl of met neoclassicistische inslag, in oorsprong bepleisterd en

beschilderd, al of niet met verwerking van blauwe hardsteen voor het lijstwerk en de plinten of sokkels met keldergaten. Iets verderop wordt de gevelritmiek doorbroken door het faculteitsgebouw van Letteren en Wijsbegeerte, het zogenaamde 'Erasmushuis', (M. Dessauvage, 1969) en de residentie Romero I, beide eigendom van de K.U.Leuven. De eerste eigen woning van architect Van Arenbergh (1870) bevindt zich aan de overzijde van de straat (nummer 11).

Met haar bijzonder picturaal uitgewerkt en plastisch geornamenteerd gevelfront is de tweede eigen woning van Van Arenbergh onmiskenbaar een sterk beeldbepalend element in het straatbeeld.

Exterieur

De woning is opgevat als een dubbelhuis van drie bouwlagen met een souterrain en drie traveeën onder een leien, afgeplat zadeldak. De voorgevel kreeg een rijke eclectische vormgeving met stijkenmerken die hoofdzakelijk ontleend zijn aan de Vlaamse renaissance (in het bijzonder de uitbundige ornamentiek van Hans Vredeman De Vries), vermengd met neobarok elementen. Opvallend is de evenwichtige gevelcompositie met een sterk horizontaal geaccentueerde registermarkering die verticaal doorbroken wordt door de benadrukte en als risaliet uitgewerkte middenas. Deze ritmiek wordt nog extra beklemtoond door de structurele en decoratieve polychromie van de contrasterende materialencombinaties. Rode baksteen voor het metselwerk, sporadisch ook gesinterde baksteenpartijen, en blauwe hardsteen en witte natuursteen voor sokkel en lijstwerk worden effectvol in reliëf en in alternerend verband verwerkt. Keramiektegels in het hoofdgestel (vervaardigd door de *Manufacture de Carrelages mosaïques en grès cérame Sand & C*), het nog goed bewaarde decoratief houtsnijwerk en de talrijke sierlijke glas-in-loodlichten verlevendigen het geheel.

De gevel wordt aangezet door een vrij hoge tweedelige sokkel in rustica, deels in bossage, deels vlak, met getoogde keldervensters in een profielomlijsting. Erboven zijn in de venstertraveeën de brede drielichten met bewerkte tussendorpels gevat binnen karakteristieke geblokte omlijstingen met oren en voluten, op de bel-etage boven een geajoueerde borstwering. Ter hoogte van de bovenste verdieping zijn fraaie loggia's ingewerkt, met een decoratieve pilasterindeling, een houten balusterleuning en plafondstructuur, en een bekronend tegelfries onder de houten kroonlijst met modillons.

Bijzonder markant is het plastisch uitgewerkte en verticaliserende middenrisaliet dat opgevat werd als een topgevel. De kunstig uitgevoerde houten vleugel deur met waaivormig en met glas in lood opgevuld bovenlicht is ingeschreven binnen een rechthoekige omlijsting. Een dubbele rij diamantkoppen en een trapeziumvormige sluitsteen met uitbeelding van architectenattributen (passer met gradenboog, winkelhaak, zwaaihaak en schietlood), onder een mascaroon, sieren de boogrug. Pilasters met deels gegroefde halfzuilen vormen de begrenzing. Het aansluitende bel-etagevenster is gevat binnen een imposante portiekomlijsting: zwaar bewerkte consoles ondersteunen het balusterbalkon en hermen schragen een gebroken boogfronton met siervaas boven een klassiek entablement. Erboven wordt het tweelicht bekroond door een driehoekig pseudo-fronton: het timpaan vermeldt in een inscriptie de bouwdatum "ANNO 1882". Een tweeledige topconstructie met oculus, flankerende voluten en bekronende topstukken beëindigt het geheel. Te vermelden valt ten slotte nog de talrijke typische ornamenten zoals onder meer de alom aanwezige diamantkoppen, de rozet-, rolwerk-, maskerkop- en leeuwenkopmotieven, obelisk en in de dakconstructie de dubbele rij houten overluifelde dakkapellen.

De drie recente aanbouwen aan de achterzijde van de woning en het recent verbouwde westelijke deel van de woning aan de tuinzijde hebben geen erfgoedwaarde (zie fotobijlage 1-5).

De kleine ommuurde stadstuin werd recentelijk heraangelegd met behoud van twee bomen. De historische verbondenheid van de tuin met de woning, en het niet-bebouwde karakter van de tuin ondersteunen de erfgoedwaarde.

Interieur

Het interieur van de woning werd bezocht op 16 september 2016 en 12 januari 2017.

De oorspronkelijke planindeling bestaat uit een centrale middengang, haaks op de voorgevel, met vestibule en een aansluitende traphal waarop de kamers aan de linker- en rechterzijde aansluiten. De dienstruimten bevinden zich in het souterrain.

Het neo-Vlaamserenaissance-interieur is goed bewaard en is opvallend rijk uitgewerkt in de publieke (ontvangst)ruimten op de verhoogde begane grond, de trappenhal en de privéruimten aan de straatzijde op de eerste verdieping. De overige kamers zijn eenvoudiger, maar kennen eveneens een verzorgde uitwerking. In alle kamers bleven de oorspronkelijk parket-, planken- en tegelvloeren bewaard, alsook de plafondbewerking in stuc of hout. Ook het decoratief binnenschrijnwerk met gesmeed hang- en sluitwerk is grotendeels bewaard en op de begane grond en de eerste verdieping eveneens de meeste marmeren schouwmantels.

Het tochtportaal bezit een tongewelf met een gestuct cassettenplafond en wordt door een glazen deur (21ste-eeuws) van de trappenhal gescheiden (oorspronkelijk een dubbele glazen deur met halfrond bovenlicht). De deur aan de linkerzijde leidt via een natuurstenen trap naar het souterrain; de tegenover liggende deur geeft toegang tot de werkkamer van de architect.

Het imponerend trappenhuis is voorzien van een decoratief uitgewerkt stucplafond, een wit-zwarte marmeren tegelvloer en een witte marmeren trap die naar de verhoogde begane grond leidt, aan weerszijden vergezeld van witgeschilderde (oorspronkelijk gemarmerde) zuilen met een typische Vredeman de Vries schacht op marmeren basementen. De fraaie eiken bordestrap met zware balusterleuning bezit een opvallende trappaal gevormd door een staande leeuw, oorspronkelijk met vergulde decoratief uitgewerkte lans (fotobijlage 6), en is aan de onderzijde afgewerkt met stucwerk. De trap loopt tot de tweede verdieping en wordt ter hoogte van het eerste bordes verlicht door een schitterend glas-in-lood rondboogvenster voorzien van gesculpteerde stijlen. Het rondboogvenster wordt vooraf gegaan door witgeschilderde (oorspronkelijk gemarmerde) zuilen met een Vredeman de Vries-schacht die een rondboog schragen. Ter hoogte van het tweede bordes bevinden zich rechthoekige glas-in-looddeurvensters die toegang geven tot een achterbouw, gerealiseerd in 2015-2016.

Het 'salon royal' bevindt zich ten oosten van de inkomhal en wordt gevormd door een salon en eetkamer, visueel van elkaar gescheiden door houten vierkante pijlers met ajour uitgesneden tussenschotten. De zeer rijkelijke en voornamelijk in hout gesculpteerde aankleding bestaat onder meer uit lambriseringen, pijlers, deuren met verwerking van zwart geschilderde bronzen reliëfs, (cassetten)plafonds (deels met verwerking van stuc in imitatiehout geschilderd, anno 2016 volledig witgeschilderd) en haardgewelven, dit alles uitgewerkt in het typische renaissancevocabularium met onder meer rol- en beslagwerk, wortelmotieven, diamantkussens, masker- en leeuwenkoppen, en bustes. Naast het uitbundige sculpteerwerk bezit de ruimte nog een parketvloer, glas-in-loodvensters aan de straatzijde, decoratieve glas-in-loodpanelen met figuratieve medaillons met hoofse taferelen aan de achtergevel (gesigneerd 'C.W.') en als blikvangers twee monumentale rood geaderde marmeren schouwmantels met zuilen voorzien van zwarte figuratieve keramische haardtegels en gesculpteerde schouw balken met verwerking van zwart geschilderde bronzen reliëfs. De achtergevel is grotendeels opengewerkt (21ste-eeuws, oorspronkelijk voorzien van glas-in-loodpanelen) en leidt naar een recente uitbouw. Links hiervan bevond zich oorspronkelijk een keukenlift voor het aanbrengen van de maaltijden.

De vermoedelijke ontvangst- en werkkamer van architect Van Arenbergh bevindt zich aan de overzijde van de inkomhal en bezit een rijkelijk uitgewerkt plafond met balkenstructuur (stucwerk of wit geschilderd houtwerk), een planken vloer en een massieve zwarte marmeren schouw met rode marmeren zuilen waarboven op het haardgewelf de attributen van de architect zijn afgebeeld. Een later toegevoegde vleugel deur leidt naar een kleine kamer met afgeschuinde muur die recent verbouwd werd tot sanitaire ruimte en lift (oorspronkelijk met een massieve roodmarmeren schouwmantel belegd met zwarte en witte renaissance motieven). Daarachter bevindt zich een recent ingerichte keuken. Beide ruimtes behouden een kwaliteitsvolle keramische tegelvloer, vervaardigd door de *Manufacture de Carrelages mosaïques en grès cérame Sand & Cie* en waarschijnlijk daterend van de oorspronkelijke bouw fase.

Op de eerste verdieping zijn de kamers aan de straatzijde het meest luxueus uitgewerkt, met onder meer stucwerkplafonds (decoratieve korbelen met hoofden), in de oostelijke kamer een massieve witte marmeren schouwmantel belegd met zwarte en bruine marmeren renaissance ornamenten voorafgegaan door een marmeren vloertje met kleurrijke inlegpatronen en ten westen een zwarte en bruine geaderde marmeren schouwmantel met zuiltjes. Beide kamers zijn met elkaar verbonden door een passage met stucwerkplafond die eveneens toegang geeft tot het balkon aan de straatzijde. De passage is opengewerkt met glas-in-loodvensters waarin drie gebrandschilderde medaillons met genretaferelen (gesignd door T. Struijs) en één met een wapenschild (met pijl). De kamers aan de achterzijde behouden hun plafonds met eenvoudig lijstwerk en centrale rozetten, alsook de schouwmantels van roze en grijze marmertabletten. De twee oostelijke kamers zijn verbonden door vleugel deuren met glas-in-loodvensters waarin gebrandschilderde medaillons met genretaferelen, gesignd T. Struijs. De grotendeels opengewerkte achtergevel van de oostelijke kamer is voorzien van een vleugel deur die toegang geeft tot een balkon (21ste-eeuws).

Ook op de tweede verdieping zijn de kamers aan de straatzijde het meest uitgewerkt met eenvoudig omlopend lijstwerk met noppenmotief en een beglaasde wand met vleugel deuren (bovenlichten met bewaard glas-in-lood). Deze deuren bieden toegang tot de loggia's aan de straatzijde, beide voorzien van een witte en zwarte keramische tegelvloer. De oostelijke kamer bezat een massieve zwarte marmeren schouwmantel met grijze marmeren inlegmotieven en de westelijke kamer een schouwmantel van grijze marmerpanelen (verwijderd bij de recente renovatie). De scheiding tussen de oostelijke kamers is opengewerkt met een grote raampartij (21ste-eeuws, ter vervanging van vleugel deuren met glas-in-lood, vermoedelijk 20ste-eeuws). De kamers aan de achterzijde hadden oorspronkelijk eveneens eenvoudige schouwmantels van marmertabletten. De ruimte achter de zoldertrap is momenteel ingericht als sanitaire ruimte en heeft een verlaagd plafond, evenals glas-in-loodvensters.

De zolder heeft een bewaarde planken vloer, wanden van vits- en pleisterwerk rond de trap en een oorspronkelijk gebinte (geschilderd), heden verbouwd tot duplex met nieuwe zoldertrap naar oorspronkelijk model. Aan de tuinzijde werd in het oostelijk deel een dakterras uitgespaard in het dakvolume.

Het souterrain is toegankelijk via een smalle natuurstenen trap in het tochtportaal en een houten trap onder de hoofdtrap. Naast de gebruikelijke voorraad-, wijn-, kolenkelders en stookinstallatie, bezat deze verdieping een dienstkamer, een washuis en een grote keuken. Deze indeling bleef behouden maar de keuken werd verbouwd tot archiefkamer. Hier bleef de kwaliteitsvolle keramische tegelvloer bewaard, vervaardigd door de *Manufacture de Carrelages mosaïques en grès cérame Sand & Cie* (waarschijnlijk van de oorspronkelijke bouw fase), evenals de glas-in-loodvensters aan de straatzijde.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 16 september 2016. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich in goede bouwfysische toestand. Zowel het exterieur als het interieur zijn zeer goed onderhouden en vertonen geen gebreken.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

De tweede woning van architect Louis Van Arenbergh uit 1882 wordt voorgedragen voor bescherming omwille van de architecturale, de artistieke, de historische en de culturele waarde.

Architecturale waarde

De woning is een representatief voorbeeld van de **neo-Vlaamserenaissance-stijl**. Vanaf het midden van de 19de eeuw was de jonge natie België op zoek naar een eigen stijl om het land gestalte te geven. Dit resulteerde in een divers gebruik van neostijlen die zich positioneerden tegen de officieel gangbare Franse neoclassicistische vormtaal. Vanuit katholieke middens kende men een sterke waardering toe aan de neogotiek die verbonden werd met het corporatistische middeleeuwse maatschappijmodel, wat onder meer uitmondde in de kunstambachtelijke opleidingen van de Sint-Lucasscholen in 1862. Vrijzinnigen en liberalen daarentegen kozen eerder voor de zestiende eeuw van het humanisme en de renaissance, waarbij men zich identificeerde met de vrijheidsstrijd van de protestanten en de toenmalige culturele en economische bloei, de zogenaamde gouden eeuw. De Vlaamse renaissance werd beschouwd als een inheemse interpretatie van de Italiaanse renaissance, aangepast aan eigentijdse noden.

Even leek het er zelfs op dat men in de jaren 1870 de neo-Vlaamserenaissance-stijl tot nationale bouwstijl zou uitroepen. De stijl werd dan ook toegepast voor openbare gebouwen met een liberale of vrijzinnige inslag zoals gemeentehuizen en stations maar ook door de gegoede burgerij werd ze de meest geschikte bouwvorm bevonden om uiting te geven aan het familiale leven. De concrete vorm van deze stijl werd in de jaren 1870 onderbouwd door kunsthistorische publicaties van onder andere Auguste Schoy (*Histoire de l'influence italienne sur l'architecture dans les Pays-Bas* uit 1879) en de heruitgave van modelboeken van de zogezegde grondleggers van de Vlaamse renaissance, in het bijzonder Cornelis Floris de Vriendt (1513/1514-1575) en Hans Vredeman de Vries (1527-1607/1609). Met name in Antwerpen – niet toevallig een stad met een rijk renaissance erfgoed – kende de stijl een grote bloei.

De woning van Louis Van Arenbergh uit 1882 is een voorbeeld van de 'Antwerpse' neo-Vlaamserenaissance-stijl met de neo-Vredemaneske voluutgevel, het middenrisaliet en de open galerij die herinneren aan het Antwerpse stadhuis (het hoogtepunt van de 16de-eeuwse Vlaamse renaissance), en de ondersteuning van de centrale nis (aedicula) met hermesfiguren (die eerder barok aandoen en gelijkenis vertonen met Hompus' ontwerp uit 1879 voor de slagerij Raes-Daems in Antwerpen). Daarnaast is de woning een mooie illustratie van hoe de neo-Vlaamserenaissance zich in deze periode verspreidde vanuit metropolen zoals Brussel en Antwerpen naar provinciesteden zoals Leuven (Willis 1984,

242). Voor Leuven is het een zeldzaam en gaaf bewaard voorbeeld van uitgewerkte neo-Vlaamserenaissance-stijl, die ook de vormgeving van andere gebouwen in die stad heeft beïnvloed, zoals de woningen aan de Diestsevest 109-113 uit 1881-1883 (Lefever 1988, 19).

Een belangrijk aandachtspunt bij de neo-Vlaamserenaissance-stijl uit die periode was het materiaalgebruik, wat moet gezien worden als een promotie voor de Belgische industrie, bouwnijverheid en kunstproductie. Het paviljoen van Emile Janlet (1839-1919) van 1878 voor de wereldtentoonstelling in Parijs is hiervan een duidelijk manifest. Ook de woning Van Arenbergh wordt gekenmerkt door materiaalpolychromie. In de voorgevel wordt gebruik gemaakt van rode en sporadisch gesinterde baksteen, blauwe hardsteen, witte natuursteen, houten balusters en dito kroonlijst. In het interieur overheerst in het 'salon royal' het oorspronkelijk donkere, rijkelijk gesculpteerde eikenhout met verwerking van gekleurde glas-in-loodpanelen en bronzen reliëfs in deuren en schouw balken. Ook het veelvuldig gebruik van lokale marmersoorten in allerlei kleuren voor de vloeren, basementen en schouwmantels is indrukwekkend. Enkel de zuilen in de inkomhal en die op het eerste bordes sluiten niet aan bij dit idee van eerlijk materiaalgebruik. Deze waren oorspronkelijk beschilderd met marmerimitatie.

Van Louis Van Arenbergh zijn er tot op heden slechts een viertal realisaties in neo-Vlaamserenaissance-stijl gekend. In het begin van de jaren 1870 vertoonden de gemeentehuizen van Erps-Kwerps (1872) en Kortenberg (1874) reeds een eerste voorzichtig gebruik van de Vlaamse renaissancevormtaal, hoofdzakelijk in de materiaalpolychromie. Al snel volgde in 1876 de bouw van een riante villa in Zoutleeuw voor vrederechter, en later procureur des konings, Lambert de Corswarem in een uitgesproken pittoreske neo-Vlaamserenaissance-stijl met tudorelementen. Deze woning heeft echter nog een neo-Lodewijk XV geïnspireerd interieur. Van Arenberghs eigen woning daarentegen, is opgevat als een totaalconcept in een luxueuze neo-Vlaamserenaissance-stijl en vormt een synthese van deze stijl en een hoogtepunt van zijn carrière.

Daarnaast is de woning illustratief voor de veelzijdigheid en het bedreven vakmanschap van deze **eclectische architect** die – zoals zijn oeuvrelijst aantoonde – zich thuis voelde in elke neostijl (niet alleen neo-Vlaamserenaissance-stijl maar ook neoclassicisme, eclecticisme, neogotiek en zelfs neoromaans). De context van de Blijde-Inkomststraat en in het bijzonder de confrontatie van deze neo-Vlaamserenaissance woning met Louis Van Arenbergh zijn neoclassicistische woning uit 1870, enkele tientallen meters verderop, maakt de eclectische architectuurpraktijk uit het laatste kwart van de 19de eeuw in één oogopslag zichtbaar. Louis Van Arenbergh realiseerde bovendien heel wat private woningen in de omgeving van het station van Leuven, waarvan het merendeel vernield werd tijdens de Eerste Wereldoorlog, waardoor deze woning een zeldzame getuige is van zijn stedelijke private architectuur.

Artistieke waarde

Daar waar het oeuvre van Louis Van Arenbergh eerder eclectisch is, vatte hij zijn neo-Vlaamserenaissance woning op als een stilistisch **totaalkunstwerk**, zowel qua interieur als exterieur, wat het gebouw een hoge ensemblewaarde verleent. Kenmerken zijn een speelse volumewerking met erkers, loggia's, trap- en topgevels, een gevarieerd, duurzaam en polychroom materiaalgebruik, een veelvuldige detaillering en een pittoreske esthetiek, gebaseerd op de stijlen van Hans Vredeman de Vries (1527-ca. 1607) en Cornelis Floris de Vriendt (ca. 1514-1575).

Binnen dat homogene stilistisch totaalconcept was er ruimte voor variatie (eenheid in diversiteit). Zo zijn alle marmeren schouwmantels uitgewerkt in een andere vormgeving, techniek en kleur, rekening houdend met het belang van de ruimte. Verder wordt het interieur gekenmerkt door gedetailleerd stucwerk, parket- en plankenvloeren, keramische

vloer- en haardtegels, gebrandschilderde glas-in-loodvenster, marmerschilderingen en sierlijk smeedwerk voor hang- en sluitwerk. Geheel volgens het toenmalige decorum, neemt de decoratieve afwerking af per etage. Vervolgens zijn alle kamers aan straatzijde rijker uitgewerkt dan deze aan de tuinzijde en de kamers aan de oostzijde rijker dan deze aan de westzijde.

Het vervaardigen van glasramen, smeedwerk, beeldhouwwerk, stucwerk en andere decoratieve elementen werd toevertrouwd aan **bekwame kunstenaars en ambachtslui**, wat ook wordt aangetoond door de gesigioneerde glas-in-loodvensters (Antwerpse glazenier T. Struijs en C.W.).

Historische waarde

De woning is een getuige van het bekende Leuvense **architectengeslacht Van Arenbergh**, dat gevormd werd door Alexander (1799-1877), diens zoon Louis Alexandre Félix (1834-1888), de ontwerper en opdrachtgever van deze woning, en de kleinzonen Augustin (1870-1937) en Louis (1868-?). Louis Alexandre, die door zijn vader werd opgeleid, werkte eerst met hem samen en volgde hem nadien op als provinciaal architect van het arrondissement Leuven (1865 tot 1888) en als leraar Bouwkunde aan de academie van Leuven (1864 tot 1866). Hij woonde en werkte achtereenvolgens in de Maria Theresiastraat 124, Blijde-Inkomststraat 11, Tiensestraat 182 en Blijde-Inkomststraat 24 te Leuven, waar hij overleed op 10 april 1888. Ook zijn twee zonen Louis en Augustin woonden in dit huis, Augustin tot 1905. Die laatste werkte professioneel samen met zijn broer en trad eind 19de eeuw ook op als provinciaal architect. In 1899 behaalde hij een eervolle vermelding bij de Prix de Rome en nadien was hij mee verantwoordelijk voor de Egyptische stad Heliopolis van baron Edouard Empain. Dat de woning aan de overzijde van de straat in 1893 ontworpen werd door Augustin verhoogt deze historische waarde (contextwaarde), evenals de nabijheid van de eerste architectenwoning van Louis Alexandre Van Arenbergh aan de Blijde-Inkomststraat 11 (1870).

De **figuur van de provinciaal architect** was uiterst invloedrijk in de 19de eeuw aangezien hij niet alleen optrad als een controlerende instantie maar ook als ontwerper. Bovendien opereerden deze overheidsarchitecten vaak op het snijvlak van publiek en privaat, met een bloeiende privépraktijk. Zo waren provinciale architecten als ontwerper niet alleen verantwoordelijk voor provinciale gebouwen zoals rijkswachtkazernes (bijvoorbeeld die in de Dagobertstraat te Leuven uit 1866) maar ook voor beeldbepalende gebouwen in kleinere gemeentes (zonder stadsarchitect) zoals scholen, gemeentehuizen (bijvoorbeeld in Wespelaar uit 1871, Erps-Kwerps uit 1872, Kortenberg uit 1874 en Keerbergen uit 1880), pastorieën (bijvoorbeeld van Linden en Wijmaal, beide uit 1887) en parochiekerken. Louis Van Arenbergh ontwierp een twaalfstal kerken, onder andere de Sint Jan de Doperkerk van Binkom (1873), de Sint Foillanuskerk van Neerlinter (1873), de H.-Hartkerk in Blauwput/Kessel-Lo (1873-1898), de St.-Pieterskerk in Bekkevoort (1878-1878) en de St.-Lambertuskerk in Heverlee (1878-1880). Daarnaast ontwierp Van Arenbergh ook heel wat private herenhuisen en villa's zoals de riante 'Villa de Corswarem' (heden 'Villa Arnauts') in Zoutleeuw uit 1876.

Culturele waarde

De **architectenwoning**, of het huis dat de architect voor zichzelf bouwt, wordt niet zelden omschreven als een 'visitekaartje', een 'modelproject' of een 'gebouwd manifest'. In de architectenwoning treedt de architect zelf op als bouwheer, om zonder compromissen zijn persoonlijke ideeën in realiteit om te zetten. Binnen de typologische geschiedenis van het wonen, tekent het begrip 'architectenwoning' zich pas vanaf de latere 18de eeuw geleidelijk af. De opkomst en de vermenigvuldiging van het burgerlijke woonhuis, het stijlelecticisme en de ontwikkeling van het bouwbedrijf, bieden de architect in de latere 19de eeuw de

mogelijkheid zijn nieuw verworven status als succesvol kunstenaar en welgesteld burger te demonstreren met een woning als staal van eigen kunnen. Toch zijn in Vlaanderen slechts weinig voorbeelden uit die periode gekend.

De reeds beschermde architectenwoningen in Vlaams-Brabant situeren zich hoofdzakelijk in de 20ste eeuw. Er zijn slechts drie voorbeelden uit de 19de eeuw, alle drie in Leuven: de empire woning van Ange De Bruyn uit 1824 (MB 04.04.1944 en 08.03.1995), de second empirewoning van Luc Bosmans uit 1868 (MB 03.12.2014 en 04.06.2015) en de classicistisch geïnspireerde eclectische woning van Louis Van Arenbergh zelf uit 1870 (MB van 04.05.2016). Beschermde architectenwoningen in neo-Vlaamserenaissance-stijl (of eclecticisme met sterke neo-Vlaamserenaissance-inslag) zijn die van Jean-Jacques Winders in Antwerpen uit 1883 (MB 06.11.1981), die van H. Vandenplas in Turnhout uit 1882 (MB 10.05.1999), die van François-Xavier Taeymans in Turnhout uit 1899 (MB 10.05.1999) en die van Daniël Rosseels in Antwerpen uit 1903 (MB 11.04.1984 en 10.01.1980). Voor het Brussels Gewest kan verwezen worden naar het kasteel 'Vlaams huis' (1870) van Charles-Albert in Watermaal-Bosvoorde (beschermd in 1988) en de woning 'Hier is't in den KATER en de KAT' (1874) van Hendrik Beyaert in Brussel (beschermd in 1992).

De woning van Louis Van Arenbergh uit 1882 met de verzorgde, luxueuze uitstraling van zowel de straatgevel als het interieur, heeft bovendien een grote symbolische betekenis als leefomgeving van de architect. Typisch is het gebruik van architectenattributen in de gevel, zoals de passer, om het beroep van de bewoner te veruitwendigen. De keuze voor de neo-Vlaamserenaissance-stijl met zijn rijke ambachtelijke en artistieke afwerking, kan waarschijnlijk gelezen worden als een poging van de opdrachtgever-ontwerper om het artistieke karakter van het beroep te benadrukken in plaats van het ambtelijke karakter van zijn functie als provinciaal architect.

2.2. Motivering van het type bescherming

De architectenwoning van Louis Van Arenbergh uit 1882 wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)." Dit type bescherming wordt gemotiveerd door het ensemble van exterieur en interieur.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Omwille van de typologische eenheid en de ensemblewaarde van herenwoning met tuin, wordt het volledige perceel voorgesteld voor bescherming als monument.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat. Aan de overzijde van de straat (nummer 11) bevindt zich een beschermd monument (architectenwoning L. Van Arenbergh, MB 04.05.2016).

De woning zelf is opgenomen in:

- de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed (Architectenwoning van L. Van Arenbergh uit 1882 ID 72629)
- de vastgestelde inventaris archeologische zones (Historische stadskern van Leuven ID 11901)

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

- Gewestplanbestemming: woongebied
- Gewestelijk RUP voorontwerp: afbakening regionaal stedelijk gebied Leuven

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

- Stadsarchief Leuven, Modern Archief, dossier 36700 (bouwverg. 17.02.1881).
- Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, inventarisarchief: Blijde-Inkomststraat nr. 24.
- BRAEKEN J. 2007: *De eigen woning van architecten*, onuitgegeven criterionota.
- D'HAESE C. 2012: *Het 19de-eeuwse herenhuis als ontwerpogave. Inzichten in de burgerlijke wooncultuur in Gent en haar banlieue*, onuitgegeven thesis universiteit Gent.
- LEFEVER F.A. 1988: *De architectenfamilie Van Arenbergh, Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving*, deel 28, Leuven, 14-19.
- STYNEN H. en VAN DER AVOIRT I. 1986: 'Kunst brengt gunst'. Jean-Jacques Winders (1849-1936) en de neo-Vlaamse renaissance, *Monumenten & Landschappen*, 6, 6-26.
- UYTTERHOEVEN R. 1986: *Leuven weleer. De Nieuwe Bovenstad: tussen "Statiestraat" en Tiensevest*, deel 2, Leuven, fig. 66 a-b.
- VANDENBREEDEN J. EN F. DIERKENS-AUBRY 1994: *De 19de eeuw in België. Architectuur en interieurs (Architectuur in België)*, Tielt.
- VERPOEST 2002: Hans Vredeman de Vries en de Belgische architectuur in de negentiende eeuw: architectuurgeschiedschrijving en nationale identiteit, BORGGREFE H. e.a. (ed.), *Tussen stadspaleizen en luchtkastelen, Hans Vredeman de Vries en de Renaissance*, Gent-Amsterdam, 375-379.
- VERPOEST L. 2007: *Upstairs, downstairs. Woon- en werkplaatsen van het dienstpersoneel in de 19de-eeuwse burgerwoning. De opvattingen van Louis Cloquet en Viollet-le-Duc*, Open Monumentendag, 2007, onuitgegeven artikel op de website: http://sector.openmonumenten.be/sites/sector.openmonumenten.be/files/page/files/tt07_luc_verpoest.pdf.
- WILLIS A. 1984: *Flemish Renaissance revival in Belgian Architecture (1830-1930)*, Ann Arbor, 242.
- MONDELAERS L & VERLOOVE C. 2010: Blijde-Inkomststraat [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/9528>.
- MONDELAERS L & VERLOOVE C. 2010: Architectenwoning van L. Van Arenbergh [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/72629>.
- Informatie verkregen van Mario Baeck via email (22 september 2016).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

Afzonderlijk document

5.2. Fotobijlage

Afzonderlijk document